

TEGENWOORDIG HEET IEDEREEN SORRY

Bart Moeyaert

Querido

(door Magda Vanopdenbosch)

OVER DE MAKER

Bart Moeyaert (Brugge, 1964) is de jongste van zeven broers. Als kind maakt hij boeken van papier en karton, hij schrijft versjes en korte verhalen en geeft een huiskrant uit. Uit zijn dagboek ontstaat zijn eerste boek: *Duet met valse noten*, in 1983. Bart Moeyaert is 19 jaar en volgt een lerarenopleiding talen en geschiedenis. Sindsdien maakt hij naam in binnen- en buitenland met opvallend divers werk. In april 2019 wint hij de Astrid Lindgren Memorial Award voor zijn hele oeuvre, de Nobelprijs voor de jeugdliteratuur. Hij is na Guus Kuijer pas de tweede Nederlandstalige auteur die deze prijs wint. Een voorlopig hoogtepunt in zijn carrière. Omwille van de belangrijkheid van Bart Moeyaert is er een uitgebreidere biografie te lezen in bijlage 1. Ook op de interessante website www.bartmoeyaert.com kan je leuk grasduinen.

- Heeft iemand vroeger iets gelezen van Bart Moeyaert? Wie kijkt uit naar zijn volgend boek?
- Is het belangrijk een auteur te kennen? Wie kennen de jongeren?
- Welke vragen zou je stellen aan Bart Moeyaert?

Als opener kan je een hoorfragment laten horen van het boek: via Storytel hoor je een kort fragment, via Youtube / Woutertje Pieterseprijs vertelt Bart Moeyaert over zijn boek.

1. HET VERHAAL

In *Tegenwoordig heet iedereen Sorry* vertelt Bianca wat er zoal thuis gebeurt op een zomerse middag. Haar vader vindt haar onhandelbaar, volgens haar moeder is ze een meisje met een gebruiksaanwijzing. Zelf vindt ze dat ze soms een beetje lastig is. Er komt een vriendje van Alan, haar broertje, spelen. Zijn moeder blijkt Billie King te zijn, de ster uit Bianca's favoriete soap.

De middag verloopt niet helemaal vlekkeloos want hoewel er weinig gebeurt wisselt de sfeer tussen gemoedelijk en explosief, hilarisch en intiem. Bianca maakt een ommekeer en besluit sorry / Perdon te zeggen tegen haar moeder / vader en zijn Cruz. Billie King vindt haar immers merkwaardig / een meisje dat de moeite waard is.

Algemene mening over het boek: je kan de jongeren een score laten geven tussen 2 uitersten: saai versus spannend. Als iemand het boek saai vindt plaatst hij een kruisje dicht bij saai, zo niet bij spannend. Andere duo's kunnen zijn: herkenbaar en vreemd, makkelijk en moeilijk, vrolijk en droevig, mooi geschreven versus gewoon, 'alles duidelijk' versus 'vele waaroms'.

- Is er een verschil in mening? Op welke punten?
- Er kan een gesprek ontstaan rond de vragen: wat was moeilijk?, waar vond je het mooi?, welke vragen blijven open?, waarin ligt het vrolijke?, waarom was het saai?, wat maakt een boek minder saai?, moet je een verhaal helemaal begrijpen om het mooi te vinden?.

Bart Moeyaert hierover: “Waarom doen jullie zo je best om een boek te begrijpen? Is het echt echt echt belangrijk om alles te weten van begin tot eind? Heb je er al bij stil gestaan dat je van het echte leven ook nooit (nooit!) alles begrijpt? Zelf vind ik het altijd spannend om niet alles te weten, me vragen te kunnen stellen. Ik denk graag na.” Uit een antwoord aan vragen van jongeren (2013).

– Kunnen de jongeren akkoord gaan met deze stelling?

Personages

Hoofdpersonage: **Bianca**, het meisje met de gebruiksaanwijzing. Kijkt ook wel kritisch naar zichzelf: “Ik ben alleen een beetje lastig soms.” (p.7). Ze houdt een schriftje bij met woorden en tekeningen over hoe ze zich voelt. Ze voelt zich de mindere tegenover Alan, haar broertje met hartproblemen die alle aandacht krijgt en hier ook handig mee omgaat: “Dat doet hij graag: iets willen dat mama niet in huis heeft.” (p.18). Omdat ze nergens bij hoort schakelt ze zich af en toe uit: ze knipt zichzelf weg op foto’s, vlucht naar een geheime schuilplaats: “Zolang ik hier zit, ben ik nergens.” (p.17) en geeft zichzelf een andere naam: Sorry of Perdon.

Nevenpersonages.

Billie King: belangrijkste nevenpersonage. Is Bianca’s idool uit de soap ‘Hier en nu’ en vindt Bianca merkwaardig. De naam Billie King is een eerbetoon aan de tennisster Billie Jean King, één van de eerste sporters die zich uitte als lesbienne.

Moeder: is wat ontspoord door haar recente scheiding, de voortdurende zorg om de zieke Alan en de ‘onhandelbare’ Bianca. Toch heeft ze het beste voor met Bianca: “Er komt iemand bijzonders op bezoek. Je vindt haar geweldig.” (p.10) en “Ik weet wat je voelt, meisje.” (p.12).

Papa en zijn Cruz: Cruz is de nieuwe vriendin van Bianca’s vader. Zij willen de bezoeksregeling van Bianca afbouwen omdat ze moeilijk is. Blijven figuranten in het verhaal.

Jazz, Alans eigengereide vriendje en zoon van Billie King en Dagmar. Alan kijkt op naar Jazz.
Tips voor gesprek.

- Is Bianca herkenbaar voor de jongeren? Waarin wel, waarin niet? Eventueel kan je een aantal herkenbare passages opzoeken.
- Heeft Bart Moeyaert zich goed ingeleefd in Bianca? Hoe lukt een auteur daarin? Zelf zegt hij: “Het is een kwestie van krimpen. Ik ben ongeveer 12 en ik vertel mijn verhaal aan een leeftijdsgenoot. Dat is iets anders als ‘een boek schrijven voor lezers van 12.’” Uit: interview met De Morgen (26.09.18). Akkoord met deze stelling?
- Wat vinden de jongeren van Bianca? De ideale vriendin? Onuitstaanbaar? Is ze eenzaam?
- Is Bianca’s moeder herkenbaar? Is het terecht dat ze een etiket op Bianca kleeft?
- Is Billie King belangrijk in het verhaal?

Structuur

Het verhaal zit vervat in 60 korte genummerde hoofdstukjes. Bianca vertelt als ik-persoon en in tegenwoordige tijd waardoor je nog meer in haar hoofd kruipt. De setting: de keuken en de tuin.

Verhaallijnen

Niettegenstaande in het boek weinig lijkt te gebeuren zijn er toch veel verhaallijnen te ontwarren:

- De weekendregeling met papa en Cruz: – begin: het bezoek moet worden afgebouwd, – einde: Bianca zegt sorry en wil het hele weekend bij hen blijven
- Het spel tussen Alan en Jazz: fantasievol, soms absurd. Loopt doorheen het hele verhaal en vormt een contrast met de eenzame Bianca.
- Bianca’s schuilplaats: – begin: veilig, – einde: wordt afgebroken en is zo een breuk met het verleden
- Bezoek van Billie King die Bianca merkwaardig vindt: deze verhaallijn contrasteert met het label ‘meisje met een gebruiksaanwijzing’

De rode draad is Bianca’s gevoelens die feilloos, gevoelig en zeer gedetailleerd ontrafeld worden door Bart Moeyaert, dit alles gekaderd in een toneelsetting. De toneelsetting is eveneens verhaallijn.

- Je kan proberen alle verhaallijnen uit te schrijven op groot papier. Waar sluiten begin en eind op elkaar aan. Waar kruisen ze? Waar zitten de contrasten? Je kan in het weefwerk met rode stift de opvallendste gevoelens van Bianca markeren: het vluchten, het boos zijn, het dreigend gooien van de pot krieken, het zich beter voelen. De toneelelementen kunnen hierin ook vermeld worden: de bel die rinkelt bijvoorbeeld.
- Wat vinden de jongeren van deze opbouw? Verrassend? Knap? Ontbreekt er iets? Wat?

Vorm en cover

Tegenwoordig heet iedereen Sorry is een opvallend mooi uitgegeven boek. Klein, met harde kaft met warme gele kleur. Ook de schutbladeren zijn donker geelgekleurd. Een boekje dat je steeds op zak kan hebben. De opvallende omslagtekeningen zijn van de Koreaanse kunstenaar Jang Meyong Uk die Bart Moeyaert toevallig ontdekte op Instagram. Zij tonen een nukkige, maar ook gevoelige en kwetsbare Bianca, een meisje dat aandacht wil maar zich tegelijk ook letterlijk en figuurlijk wil afsluiten van de wereld rondom zich.

De vormgeving versterkt de inhoud: een smalle bladspiegel met heel veel witruimte. De inhoud vraagt om traag gelezen te worden, te genieten van elke zin en de symboliek te achterhalen. De witruimte geeft die tijd.

- Past de cover bij het boek? Hadden de jongeren zich Bianca zo voorgesteld?
- Je kan de beide coverfoto's kopiëren en naast elkaar leggen. Zo kan een uitwisseling van verschillende meningen ontstaan: welke cover is de betere? Met welk portret hebben de jongeren de meeste binding? Waarom juist?
- Hoe komt Bianca over? Je kan de lezers 2 woorden laten kiezen uit een lijstje: nadenkend, verdrietig, zelfbewust, onaardig, kritisch, dromerig, vreemd, onhandelbaar, kwaad, lief, aardig, kwetsbaar, ernstig, afstandelijk, onzeker. Zou de Bianca van deze portretten een vriendin kunnen zijn?

Stijl en taal

Bart Moeyaerts stijl is suggestief, met heel korte zinnen waarin elk woord telt en waarin veel symboliek schuilt. Veel wordt ook niet gezegd. Hij 'verbijzondert' de taal wat soms verrassend speels overkomt. Enkele voorbeelden:

- Herhaling van woorden in een ander zinsverband: "magnetron doet ping" (p.6), "het is eerder pingen" (p.49) (en niet pingpongen), "het antwoord komt met een pling" (p.69)
- Synchron zwemmen op pagina 58 wordt herhaald op pagina 87
- Personificaties: "het krijzen van de stoel" (p.19), "het boompje is bang" (p.96), "hij leunt met zijn rug tegen de lucht aan" (p.50)
- Woordspelingen: "de jongens moeten proberen niet te bestaan" gevolgd door "ze hebben nog nooit zo helemaal bestaan" (p.66)
- Metaforen: "zo weinig maan, je zou kunnen denken: de wimper van een engel" (p.97)
- Gebruik van schuine streepjes om de taal nog meer uit te puren, voorbeeld op pagina 79
- Hoe zouden de jongeren de stijl van Bart Moeyaert beschrijven? Moeilijk, origineel, als in een gedicht, speels, knap gedaan?
- Je kan eventueel deze poëtische stijl vergelijken met een paar zinnen in de stijl van Mark de Bel: breedvoerig en verhalend. Neem als voorbeeld pagina 44 van Marie: codenaam Jeanne (Van Halewijck, 2017). Welke stijl verkiezen de lezers? Welke geeft het meest leesplezier?
- Hebben de jongeren tijdens het lezen zinnen genoteerd? Beelden onthouden? Welke?

Einde

Het einde van het boek is open en voorzichtig positief. Er blijven wel vele vragen over: "Ik denk dat ik de tekening al in de auto ga geven. Ik weet niet of ik ook ga zeggen dat het me spijt." (p.128).

- Welke vragen stellen de jongeren zich zoal? Heeft iemand nagedacht over mogelijke antwoorden? Je kan proberen een vervolg te breien aan het verhaal: hoe evolueert Bianca? Hoe verloopt de nieuwe bezoeksregeling? Hoe wordt gereageerd op haar sorry?
- Wat vinden de jongeren van een boek met open einde? Bart Moeyaert hierover: "Ik hou van open eindes. Dan kan ik als lezer zelf kiezen hoe ik vind dat het afloopt. En ik vind dat alle verhalen in het echte leven ook een open einde hebben." Uit een antwoord op vragen van jongeren (2013). Akkoord?

2. VERWERKING

Lagen

Tegenwoordig heet iedereen Sorry is een veellagig boek. Het is een uitdaging aan de lezer om zoveel mogelijk lagen te ontdekken. Je kan proberen er in groep zoveel mogelijk te achterhalen. Hierna volgen er een aantal, wellicht ontdekt iemand nog iets verrassends.

Bianca's verhaal is een verhaal van **opgroeien**: een coming of age of Bildungsverhaal.

Het is een **psychologisch** verhaal dat de vorming van de identiteit of de persoonlijkheid van de protagonist beschrijft. Soms, maar niet altijd, ensceneert het verhaal ook de overgang van de kindertijd naar de volwassenheid. (Uit: Uitgelezen jeugdliteratuur. Een ontmoeting met traditie en vernieuwing. / Vanessa Joosen en Katrien Vloeberghs (Lannoo Campus, 2008)).

Deze overgang naar de volwassenheid verloopt niet altijd vlot. Ook Bianca heeft het moeilijk, zie pagina 109.

- Wat doe je als je boos bent? Op wie ben je boos? Helpt het om iets kapot te maken?
- Welke gevoelens komen hier na? Schuld, opluchting? Wat kan je beter doen? Heeft iemand tips hoe boosheid kwijt te raken? (gevoelens verbergen, tot 10 tellen, ermee lachen).
- Ze krijgt het label “meisje met een gebruiksaanwijzing” (p.7) of “onhandelbaar” (p.6). Billie King vindt haar “de moeite waard” (p.81). Zelf vindt ze “ik ben een beetje lastig soms” (p.7).
- Hoe komt het dat er zo verschillend gedacht wordt over Bianca? Is dit herkenbaar?
- Heeft iedereen een gebruiksaanwijzing? Of: hoe moet je omgaan met jou?
- Is het terecht dat Bianca gelabeld wordt? Hoe voelt het als je moet leven met een etiket? Raak je ooit je label kwijt? Hoe moeilijk is dat?
- Bianca voelt zich nergens bij horen / wil verdwijnen. “Ik hoor niet bij Alan en ook niet bij Jazz. Niet bij mijn moeder. Ook niet bij Billie.” (p.25) Wie herkent dit? Hoort dit bij opgroeien? Voelen de jongeren zich nog thuis thuis?
- Voelt de huidige vriendenkring nog goed? Gaan ze op zoek via social media naar nieuwe uitdagingen en nieuwe mensen?

Bianca is fan van Billie King, een bekende actrice. Alans idool is Jazz.

- Hebben de jongeren een idool? Wie? Is het belangrijk een idool te hebben? Bootszen ze die na?
- Bianca ontmoet haar idool thuis en merkt dat Billie King heel anders is. Is dit verrassend?

Tegenwoordig heet iedereen Sorry is een verhaal vol **symboliek**. Voorbeelden:

- “Op de blote borst van Alan staat een uitroepteken” (p.5), dit is een verwijzing naar zijn hartoperaties, maar ook naar de aandacht die hij opeist.
- Bianca's geheime plek wordt afgebroken: symbool voor de ommekeer in haar gevoelsleven en haar opgroeien.
- De naam Perdon kan symbool zijn voor Bianca's verdwijnen.
- De tegengestelde coverfoto's kunnen verwijzen naar Bianca's tegenstellingen: onhandelbaar versus merkwaardig of Bianca die enerzijds wil verdwijnen, anderzijds toch aanwezig wil zijn.
- Kunnen de jongeren nog symbolen vinden? Is dit een leuke leeservaring?

Opgroeien in een ontwricht gezin kan je ook als laag onderscheiden.

Toneel vormt een aparte laag binnen het verhaal, zie verder bij creativiteit.

Creativiteit

Toneel

Dit loopt als een rode draad doorheen het verhaal:

- De setting is eenvoudig: keuken, trap en tuin
- De tijd: het verhaal beslaat één zomerse middag
- Alle personages acteren binnen het verhaal: de moeder volgt toneellessen, Alan en Jazz houden een verkleedpartij op pagina 92, Alan speelt het flauwvallen op pagina 61, Billie King is een 'echte' actrice, Bianca geeft zichzelf een andere naam, fantaseert een scene uit 'Hier en nu' op pagina 91 en van bepaalde passages weet je niet of ze echt zijn of niet.

- Bart Moeyaert beschrijft enkele scenes met regieaanwijzingen voorbeeld op pagina 58: zwemmen
- Er is de voortdurende spanning van de deurbel. Bianca's vader en zijn Cruz worden verwacht, doch belt er telkens iemand anders aan.

Je kan eventueel de passage op pagina 91 naspelen. Hiervoor kopieer je eerst de pagina en verdeel je die in de groep. De jongeren lezen de passage en praten er over. Nadien worden de rollen verdeeld en dialogen gemaakt. Een regisseur kan regieaanwijzingen geven. Zorg er voor dat het een soap wordt. Laat eventueel de bel een aantal keren overgaan.

Taal

Bart Moeyaerts stijl is opvallend puur.

Je kan proberen het verhaal te vatten in een gedicht: uitgaande van de hoofdlijnen of van Bianca's gevoelens (boos zijn, nergens bij horen, merkwaardig zijn, sorry zeggen). Nadien leest iedereen zijn gedicht voor op een expressieve manier passend bij de gevoelens in het gedicht

Schrijven met streepjes tussen de woorden: uitgaande van de volgende passage "je denkt: dit meisje is gewoon / dit meisje is gewoon niks" (p.79) vraag je aan de jongeren een dergelijke zin te schrijven over zichzelf

Een sorry-kaartje maken: laat de jongeren eerst bedenken aan wie ze sorry willen zeggen. Horen er tekeningen bij?

Een creatief taalspel: slam poetry. Vertrekkend van een bepaald thema uit het boek laat je de jongeren telkens een woord zeggen dat hierbij aansluit. De snelheid van opnoemen wordt gestaag opgedreven tot een snel ritme. Nadien kies je een ander themawoord waarbij de associatiwoorden worden uitgesproken op wisselend en passend volume. Themawoorden kunnen zijn: schuilplaats, zwemmen, deurbel, soap, idool, opgroeien. Nadien kan een gesprek volgen: was dit een leuke ervaring? Kan dit het leesplezier van een boek verhogen?

De cover

De cover nodigt uit tot verwerking.

Je kan vragen aan de jongeren om in het hoofd van de Bianca van de cover te kruipen. Wat denkt Bianca met open ogen, met gesloten ogen? Laat 2 denkwinnen opschrijven. Nadien maakt iedereen selfies denkende aan de zinnen. Maak een tentoonstelling van de foto's.

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.

Bijlage: biografie van Bart Moeyaert.

Bart Moeyaert neemt een aparte plaats in binnen de jeugdliteratuur.

Zowel door zijn veelzijdigheid als auteur van romans, gedichten, theaterteksten en muziekbewerkingen, zijn diverse functies als Antwerps stadsdichter in 2006-2007 en artistiek intendant van de Frankfurter Buchmesse in 2016, zijn veelheid aan literaire prijzen met als hoogtepunt de Astrid Lindgren Memorial Award in 2019, zijn boeken die gesmaakt worden door kinderen, jongeren en volwassenen, als door zijn stijl: sober, suggestief maar bijzonder mooi.

Het gaat hem in zijn werk niet om plot, avontuur of duiding. Wat de lezer en de schrijver zien zal uiteindelijk toch nooit samenvallen, meent Bart Moeyaert. De gedachte dat ieder een eigen wereld in zich heeft die belemmert elkaar ooit helemaal te begrijpen vormt de kern van zijn schrijverschap.

Hij is gedreven door de wil de wereld te begrijpen. Dat verbeelding spannender is dan het echte leven ontdekte hij bij Astrid Lindgren van wie hij een dagdromer mag zijn.

Een terugkerende thematiek in zijn werk zijn ontworpen familierelaties met een daaruit voortvloeiende eenzaamheid. De vaak moeilijke band tussen ouders en kinderen krijgt daarin een centrale plaats. Het kind is daarbij geen onschuldig iemand.

Zijn literaire voorbeelden zijn Aidan Chambers en Luigi Pirandello.

Zijn belangrijkste werken.

Broere (2000): miniaturen over alledaags jongenskwaad.

Dani Bennoni (2004): een novelle die zich afspeelt op een zaterdag in 1939.

Graz (2009): filmisch verhaal in de vorm van een nachtelijke wandeling door een winterse stad.

De trilogie De schepping / Het paradijs / De hemel: muziekbewerkingen van Haydn over leven, liefde en dood.

7 jaar geleden verscheen De melkweg (2011) waarvoor hij de Boekenleeuw 2012 ontving.

Met zijn debuut Duet met valse noten (1983) won hij de prijs van de KJV.

Tegenwoordig heet iedereen Sorry (2018) is zijn laatste boek. Thomas de Veen (NRC, 5 april 2019) noemt het een "gewone Moeyaert, knap, maar niet uitzonderlijk in zijn oeuvre".

Zelf noemt Bart Moeyaert Wespennest (1997) zijn scharnierboek; hij ontdekte hierin zijn stem en de kracht van taal en suggestie.

Bart Moeyaert wint de Astrid Lindgren Memorial Award 2019.

Op 2 april hoorde hij dat hij de prestigieuze prijs gewonnen had. Hij riep "I love you" tegen de juryvoorzitter.

Achteraf beseft hij dat dit onnozel moet hebben geklonken. Toch zegt hij: "Ik vind geen woorden voor wat er in mij omging." Het juryrapport roemt zijn oprechte solidariteit met zijn hoofdpersonen, zijn subtiele gevoel voor humor, zijn filmische, directe manier van schrijven en zijn bondige en muzikale taal.

Bart Moeyaert en het publieke debat.

Naar aanleiding van een kwalitatieve studie over de leeservaring en de literaire bagage van studenten aan de lerarenopleiding waaruit blijkt dat die beperkt zijn en dat de leraar Nederlands niet graag leest mengt hij zich voor het eerst in het publieke debat: we beweren al 100 jaar dat kinderen meer moeten lezen. We moeten dus ook de leerkrachten hiertoe verplichten. Iemand die nooit leest is geen goede leerkracht, stelt hij waardoor de discussie nog aanwakkerde.

Bronnen.

Het boekenboek / Mirjam Noorduijn en Veerle Vanden Bosch (Uitgeverij Leopold, 2016).

Lezen / Artikel door Mirjam Noorduijn (p.24) / Jaargang 14, nummer 2, 2019.

Recensie Tzum door Jürgen Peeters (www.tzum.info. 2018/10).

De Standaard (6-7 april 2019 en 22 maart 2019).